

PRZYCZYNY BOGACTWA NARODÓW

CZEGO DOWIESZ SIĘ Z PRZECZYTANEGO TEKSTU

- Dlaczego Szwajcaria jest bogata, a Albania biedna?
- Od czego zależą wynagrodzenia?
- Kim jest statystyczny Polak?
- Dlaczego niektóre małe państwa są bogate?
- Dlaczego Finowie są szczęśliwi?
- Jak się mierzy gospodarkę?
- Czy stopy mogą zmaleć?
- Co to znaczy, że złoty się umacnia?
- Jak rosną ceny?
- Dlaczego państwa lubią się zadłużać?

ZAMIAST WPROWADZENIA

Sztuka prowadzenia dialogu, a więc zadawania pytań oraz odpowiadania na nie, jest nie lada umiejętnością. Według badań brytyjskich naukowców, (zawsze lepiej w pracy podeprzeć się autorytetem) **dziewczynki w wieku czterech lat** potrafią zadać **390 pytań dziennie**, co daje średnią, **jedno pytanie co 1 minutę i 56 sekund**. **82% dzieci** idzie zadać pytanie najpierw mamie, bo tata zwykle i tak odpowiada "zapytaj mamę". W związku z tym brytyjskie matki słyszą **rocznie około 105 tysięcy pytań!** o szerokim zakresie. Niestety liczba zadawanych pytań maleje z wiekiem. Dziewięcioletni chłopcy zadają **tylko 144 pytania dziennie**, **średnio co 5 minut i 12 sekund**. Ponieważ najtrudniejsze do odpowiedzi są

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

najprostsze pytania, a z ich zadawania nie wszyscy wyrastają, ;) to życzę Wam wielu pytań, owocnej lektury.

DLACZEGO SZWAJCARIA JEST BOGATA, A ALBANIA BIEDNA?

Zacznijmy od prostej statystyki:

-
- Szwajcaria: powierzchnia 41 tys km² , ludność 8,5 mln, PKB na osobę 83 tys USD
  - Albania: powierzchnia 29 tys km² , ludność 3 mln, PKB na osobę 5 tys USD.
-

Analizując powyższe liczby widać, że Szwajcaria jest około, (bardzo duże około) dwa razy większa od Albanii, ale jej bogactwo (PKB na osobę) jest szesnaście razy większe (co oznacza, że gdyby Szwajcar i Albańczyk przez rok oszczędzali pieniądze i razem pojechali do Stanów Zjednoczonych to Szwajcar miałby w portfelu 83 tys. USD, a Albańczyk tylko 5 tys. USD). Dlaczego kraj pochodzenia ma takie znaczenie? Bardzo trudno w krótkiej formie odpowiedzieć na zadane w tytule rozdziału pytanie. Wiele czynników ma wpływ na poziom dobrobytu. Aby Cię nie zanudzić ograniczę się do najważniejszych:

1. Historia

- Szwajcaria jest drugą najstarszą republiką w Europie (po San Marino). Od 700 lat nie licząc, krótkich okresów jest państwem niepodległym, a od Kongresu Wiedeńskiego neutralnym. Napływ zagranicznych pieniędzy, inwestycje (szwajcarskie banki!) sprawił, że gospodarka mogła rozwinąć się szybciej.
- Albania przez większość swej historii była okupowana przez Turków, Serbów, Włochów, Niemców.

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

2. Ustrój

- Szwajcaria jest ugruntowaną demokracją a
- Albania w okresie powojennym była państwem komunistycznym z rządami autorytarnymi.

3. Struktura gospodarki

- W Szwajcarii 71% ludzi pracuje w usługach, 24% w przemyśle, a 4% w rolnictwie.
- W Albanii w usługach jest zatrudnionych 43%, w przemyśle 19%, a w rolnictwie aż 38%.
Ponieważ wydajność (produkcja na osobę) w usługach i przemyśle jest wyższa niż w rolnictwie, Szwajcaria jest państwem bogatszym.

Na szczęście Szwajcar może rozbić zakupy w Szwajcarii, a Albańczyk w Albanii. Ze względu na różnice w cenach (w Albanii jest dużo taniej niż w Szwajcarii) siła nabywcza (ilość towarów, które za średni dochód można kupić) w Szwajcarii jest tylko pięć razy większa niż w Albanii.

OD CZEGO ZALEŻĄ WYNAGRODZENIA?

Jak Pamiętacie z poprzedniego rozdziału bogactwo ludzi jest pochodną bogactwa państw (ilorazem PKB i liczby ludności), ale w rzeczywistości to ludzie pracujący tworzą PKB gospodarki.

Zastanówmy się więc, co decyduje o tym, że informatyk w województwie małopolskim zarabia przeciętnie ponad 10 tys. miesięcznie a pracownik ochrony tylko 3 tys. Zaczniemy od ustalenia czynników, które mogą wpływać na wysokość wynagrodzenia. Są to:

- rodzaj pracy (branża),
- rodzaj stanowiska,
- wykształcenie,
- doświadczenie zawodowe,
- wydajność (pracowitość),
- czas pracy

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

i dostępność tzw. czynników produkcji czyli to dzięki czemu produkcja może powstać (miejsce pracy, surowce, materiały, półprodukty, technologia).

Skoncentrujmy się teraz na wspomnianych zawodach. Zapotrzebowanie na informatyków jest wysokie, jest ich mało a firm, które ich potrzebują dużo. Ochroniarzy jest dużo a miejsc do chronienia niewiele. Informatyk musi mieć wyspecjalizowane wykształcenie, powinien też mieć doświadczenie zawodowe. Pracownikiem ochrony może być praktycznie każdy (no chyba, że zajmuje się rzeczywistą ochroną a nie spacerowaniem wokół budynku i siedzeniem na recepcji). Aby zatrudnić informatyka firma musi ponieść większe koszty (musi mu zapewnić biurko, krzesło i komputer) ale zyski dla firmy z jego pracy są dużo wyższe (Cena gry komputerowej w większości jest zapłatą za pracę umysłową, jeśli nie liczyć niewielkich kosztów dysku i opakowania) niż zyski z pracy ochroniarza, no chyba że ochroniarz pilnuje banku. Wszystkie wspomniane czynniki wpływają na obserwowaną różnicę w wynagrodzeniach.

KIM JEST STATYSTYCZNY POLAK?

Statystyczny Polak jest mężczyzną, mieszka w mieście, ma wykształcenie średnie, pracuje, ma 40 lat, żonę i dzieci. Po pracy siedzi przez 2-4 godziny przed telewizorem, bo to ulubiona rozrywka statystycznego Polaka. Osoby poniżej 18 roku życia spędzają dziennie przed telewizorem 5-9 godzin. Tyle samo czasu, ale przed komputerem, spędzają za to dzieci w wieku 5-14 lat. Statystyczny Polak nie sięga do książek, czyta za to sporo gazet. Praktycznie nie chodzi do kina, do teatru i do opery. Kocha telefony komórkowe. Statystycznemu Polakowi w ciągu ostatnich 20 lat znacznie przybyło sprzętów w jego gospodarstwie domowym. Mamy 135 kolorowych telewizorów na 100 gospodarstw domowych, 70 proc. gospodarstw ma komputer, a połowa Internet. – Na ok. 14,5 mln gospodarstw domowych mamy ponad 18 mln samochodów osobowych. Skąd to wszystko wiadomo? Ze statystyki. Ponieważ każdy człowiek jest inny, a w nauce lubimy reguły i uogólnienia, statystyka zajmuje się liczeniem średniej np. PKB na osobę lub modalnej (wartości najczęściej występującej w danym zbiorze). Oczywiście oprócz niewątpliwych zalet statystyka ma swoje wady. Jeżeli mamy dwa państwa o tym

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

samym dochodzie i tylko dwóch mieszkańcach to średnia nie daje nam pewności że dochód jest dzielony po połowie (przecież jedna osoba może przejąć cały dochód a druga nie mieć nic). Gdyby zsumować majątki kilkudziesięciu najbogatszych ludzi na świecie, to okazałoby się, że mają tyle, co 3,6 mld ludzi, stanowiących biedniejszą połowę mieszkańców globu

DLACZEGO NIEKTÓRE MAŁE PAŃSTWA SĄ BOGATE?

Małe jest piękne, ale małe państwa są też bardzo bogate. Dlaczego? Odpowiedź już znacie, z wielu powodów 😊 Ekskluzywność i wysokie koszty utrzymania decydują o tym, że obywatelstwo uzyskują ludzie bogaci. Wysokie dochody płyną z turystyki. Andora, Liechtenstein, Monako, San Marino. Co łączy te państwa oprócz oczywistości, że są małe i leżą w Europie? Wszystkie są lub były rajami podatkowymi podobnie jak Bahrajn, Hongkong, Makau, Panama, Seszele i powiedzmy Vanuatu. Zgodnie z Wikipedią: raje podatkowe to państwa, w których przepisy podatkowe są wyjątkowo łagodne dla obcokrajowców i kapitału zagranicznego. Celem rajów podatkowych jest przyciągnięcie kapitału osób bądź firm poza miejsce wykonywania działalności ekonomicznej. Raje podatkowe są wykorzystywane przez przedsiębiorców do transferowania zysków i unikania płacenia podatków w krajach macierzystych. Ponieważ jednym z podstawowych źródeł bogactwa jest kapitał (inwestycje czyli pieniądze z zagranicy), zakładanie rajów podatkowych było i jest źródłem bogactwa obywateli.

DLACZEGO FINOWIE SĄ SZCZĘŚLIWI?

Według rankingu ONZ (World Happiness Report) najbardziej szczęśliwym narodem są Finowie, za nimi plasują się Norwedzy i Duńczycy. Co decyduje o tym, że mieszkańcy państw nordyckich zdominowali miejsca na podium? Szczęście jest pojęciem subiektywnym (nie da się go zmierzyć i zależy od wielu czynników), bo szczęście często się zmienia (jednego dnia dostajemy piątkę a następnego jedynekę). Dlatego ekonomiści nie tylko próbują ustalić poziom zadowolenia poszczególnych nacji. Zgodnie z dewizą, że "pieniądze szczęścia nie dają" PKB nie jest najlepszym miernikiem zadowolenia obywateli bo np. im większy przemysł tym większa

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

produkcja, ale też zanieczyszczenie środowiska. ONZ określa średni dobrobyt kraju na podstawie przychodów, prognozowanej długości życia mieszkańców, wsparcia socjalnego, wolności, zaufania i hojności. Państwa skandynawskie mają bardzo rozbudowaną sferę socjalną, dobrą edukację (fińska szkoła jest uznawana za najlepszą na świecie!) i opiekę zdrowotną, co w rezultacie przekłada się na wysokie miejsca w rankingu.

JAK SIĘ MIERZY GOSPODARKE?

Jak już pewnie wiecie, nie da się dokładnie zmierzyć poziomu zadowolenia mieszkańców danego kraju, można natomiast ocenić wynik ich działalności gospodarczej czyli PKB (Produkt Krajowy Brutto). No ale po co liczyć PKB? Produkt Krajowy Brutto służy po pierwsze do porównania poziomu dobrobytu pomiędzy państwami (pamiętacie przykład Szwajcarii i Albanii) po drugie do oceny sytuacji w jakiej znajduje się gospodarka. Jeżeli PKB rośnie z roku na rok to dobrze, jeżeli maleje to źle. No dobrze ale dlaczego liczymy produkcję? Czy mój dobrobyt wzrośnie jeżeli państwo będzie produkowało więcej drogich czołgów i samolotów? Paradoksalnie tak. Wzrost produkcji oznacza wzrost dochodów (większe wynagrodzenia) osób pracujących w gospodarce, a tym samym większe wydatki. I w tym miejscu dochodzimy do puenty (poproszę o werble 😊) Ludzie mają różne potrzeby, które zaspokajają poprzez wydatki (zakupy). Im więcej kupią tym bardziej powinni być zadowoleni i to właśnie mierzy PKB.

Jeżeli dobrnęliście do tego miejsca to chce Wam jeszcze zaprezentować wady tego miernika. Po pierwsze nie wszystko da się wycenić (Jak wyliczyć wartość obrazu, czy rzeźby przekazanej do muzeum?). Po drugie Państwu (konkretnie GUS-owi - Głównemu Urzędowi Statystycznemu) brakuje dostępu do wszystkich danych (np. wydatki na korepetycje, czy zakup pomidorów od sąsiada).

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

CZY STOPY MOGĄ ZMALEĆ?

Stopy jako część nóg oczywiście nie maleją ;) ale stopy procentowe jak najbardziej. Czym są stopy procentowe i do czego służą? Stopy procentowe są ilorazem dwóch wartości podawanych w procentach. Przykładowo jeżeli w rodzinie są dwie dziewczynki i sześciu chłopaków to stopa procentowa (odsetek) dziewczynek wynosi 25% ($2/(2+6)$) a stopa procentowa chłopaków 75% ($6/(2+6)$). Stopy procentowe służą do liczenia bezrobotnych (stopa bezrobocia to liczba bezrobotnych przez sumę bezrobotnych i pracujących) oraz w bankach komercyjnych (wszystkie banki oprócz NBP) do ustalenia kosztów kredytu (odsetki do wartości kredytu) lub zysków z lokat (odsetki do kwoty lokaty). Stopy procentowe banku centralnego (Narodowego Banku Polskiego) służą do pobudzania gospodarki (przyspieszania wzrostu produkcji) lub do ograniczania inflacji (wzrostu cen). A dlaczego trzeba ograniczać inflację? Bo powoduje spadek siły nabywczej, co w tłumaczeniu z ekonomicznego na polski, oznacza, że za taką samą kwotę możemy przy inflacji kupić coraz mniej towarów.

CO TO ZNACZY, ŻE ZŁOTY SIĘ UMACNIA?

Złoty jest podstawową jednostką monetarną (walutą) Polski. Jest emitowany (wybijany w formie monet i drukowany w formie banknotów przez bank centralny). Ponieważ jego ilość w gospodarce często się zmienia (bo część osób przetrzymuje pieniądze na rachunkach w bankach, a inna część w świnie skarbonce) to zmianie podlega także kurs walutowy czyli relacja (znowu iloraz) dwóch walut. Kurs euro równy 4 informuje, że za 1 euro płacimy w kantorze czy banku 4 złote co oznacza że kurs złotego w tej sytuacji jest równy 0,25 (za jednego złotego płacimy 25 euro centów). Od czego zależy kurs? Mam nadzieję, że zgadliście - od wielu czynników ;) Przede wszystkim od popytu (zapotrzebowania na złotówkę, które zgłaszają eksporterzy (Polacy sprzedający towary za granicę i otrzymujący za nie dochód w obcych walutach), zagraniczni turyści i inwestorzy). jeżeli popyt na złotego rośnie to cena złotego (kurs) również rośnie, a złoty się umacnia (za 1 złoty obcokrajowcy mogą płacić teraz 0,5 euro a Polacy za 1 euro 2 złote). Drugim czynnikiem wpływającym na kurs jest podaż (ilość, a właściwie wartość złotego w gospodarce). Jeżeli NBP "dodrukuje" pieniądze (oczywiście myślę

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

tu o złotym bo tylko tą walutę NBP może drukować) to ich wartość spadnie. Za 1 złotego trzeba będzie w tej sytuacji zapłacić np. tylko 20 euro centów, a za 1 euro 5 złotych.

JAK ROSNĄ CENY?

Zanim postaram się odpowiedzieć na pytanie zawarte w tytule rozdziału, zastanówmy się dlaczego rosną ceny i kto o tym decyduje? Na ceny ma wpływ wiele czynników 😊 ale są ustalane przez sprzedawców (przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe). Firmy te cenę oferowanych dóbr (towarów) i usług podnoszą gdy: rośnie popyt (zapotrzebowanie na ich produkty) albo gdy wzrosną im koszty działalności (rząd podniesie podatki, wzrośnie cena surowców lub pracownicy wymuszą podwyżkę wynagrodzeń). Przejdźmy teraz do meritum. Ceny rosną (są podnoszone) bardzo rzadko i o niewielkie wartości (inflacja pełzająca), troszkę szybciej i kilka procent rocznie (inflacja krocząca), często i o znaczne wartości (inflacja galopująca) i wreszcie bardzo często i powyżej 100% miesięcznie! co nazywamy - hiperinflacją. Przy hiperinflacji wynagrodzenia powinny być wypłacane codziennie, bo zmiany cen widać "gołym okiem" a dostając wynagrodzenie należy jak najszybciej pobiec do najbliższego sklepu i kupić dowolny produkt. Im wolniej biegniecie tym więcej za niego zapłacicie 😊

DLACZEGO PAŃSTWA LUBIĄ SIĘ ZADŁUŻAĆ?

Na to pytanie odpowiedź jest prosta ale niewyczerpująca - bo mogą. Jeżeli państwo wydaje więcej pieniędzy niż otrzymuje od obywateli (np. w formie dochodów z podatków) to powiększa deficyt budżetowy i dług publiczny. No dobra, ale jak w ogóle można wydawać więcej niż się ma? Przecież, jeżeli mam banknot 50 zł, to mogę maksymalnie kupić towary o łącznej wartości 50 zł. Tak i nie, bo istnieje coś takiego jak pożyczki i kredyty. Państwo podobnie jak obywatele może się zadłużać albo u swoich obywateli albo za granicą. Jak to konkretnie wygląda? Państwo emituje papiery wartościowe (kiedyś to były rzeczywiście papiery, dzisiaj często jest to zapis na koncie w komputerze) i szuka chętnych na ich zakup. Wabikiem jest oprocentowanie, które po zwróceniu w określonym czasie bankowi centralnemu papierów wartościowych (obligacji i bonów skarbowych) trafi do danej osoby

Projekt pt. *Młodzieżowy Uniwersytet Ekonomiczny* realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, nr umowy: POWR.03.01.00-00-T220/18. Kwota dofinansowania ze środków europejskich: 2 505 178,95 zł. Całkowita wartość projektu to 2 972 447,73 zł.

(podobnie jak odsetki z lokat). Ale co ma zrobić państwo w sytuacji kiedy musi wykupić papiery wartościowe od klientów, a dalej brakuje pieniędzy w kasie? Drukuje nowe papiery wartościowe o wyższym oprocentowaniu (większy wabik) a z ich emisji spłaca poprzednie zobowiązania. I może tak działać bardzo długo, aż wreszcie zaczyna brakować nowych chętnych, którzy w tej sytuacji byliby gotowi powierzyć pieniądze rządzącym. Wtedy państwo ogłasza bankructwo. Ale jak się domyślicie, w tym przypadku nie likwiduje się państwa i sprzedaje jego majątek, tylko zmienia władze 😊.

ZAKOŃCZENIE

Tytuł tego materiału jest nawiązaniem do dzieła szkockiego ekonomisty Adama Smitha "Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów" wydane w 1776 roku. Rok wydania tej książki, stanowi umowny początek współczesnej ekonomii.

